

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI ÇERÇEVESİNDE HAYVANCILIK VE GIDA GÜVENCESİ ODAKLI BELGELENDİRME PROGRAMLARI

1. GİRİŞ VE BAĞLAM

Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kapsamında belirlenen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA), ekonomik büyümenin sosyal refah, çevresel sürdürülebilirlik ve kurumsal kapasite ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu amaçlar; yoksulluğun azaltılması, açlığın sona erdirilmesi, sağlıklı yaşamın desteklenmesi, sorumlu üretim modellerinin geliştirilmesi, iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi ve sürdürülebilir toplulukların oluşturulması gibi birbirine bağlı kalkınma hedeflerini kapsamaktadır.

Hayvancılık ve gıda üretim sistemleri, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemli uygulama alanlarından biridir. Özellikle hayvan sağlığı, biyogüvenlik, hijyen, hayvan refahı, kayıt sistemleri, izlenebilirlik ve sürdürülebilir üretim uygulamaları; hem halk sağlığı hem de kırsal kalkınma açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle tarım ve hayvancılık sektöründe yürütülen belgelendirme ve kalite güvence sistemleri, yalnızca teknik denetim süreçleri değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma araçları olarak değerlendirilmektedir.

Bu bilgi notu Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ) bünyesinde yürütülen “Burdur Tarım ve Hayvancılık Sektörü Standartlarının Belirlenmesi ve Belgelendirme Çalışmaları” projesi ekseninde MAKÜ’nün Türkiye’de bir **ilk olarak Akredite Edilebilir Program Sahibi** olduğu;

- **Süt Sığırcılığı İşletmeleri Belgelendirme Programı,**
- **Küçükbaş Sürü Belgelendirme Programı,**
- **Serbest Dolaşimli Yumurta Tavukçuluğu İşletmeleri Belgelendirme Programı**

kapsamında yürütülen faaliyetlerin BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile uyumunu, kırsal üretim sistemlerine katkısını, gıda güvenliği ve hayvan refahı üzerindeki etkilerini ve kalite güvence süreçleri bakımından oluşturduğu değeri değerlendirmektedir.

Burdur Tarım ve Hayvancılık Sektörü Standartlarının Belirlenmesi ve Belgelendirme Çalışmaları projesi 2019 yılında başlatılmış olup, ilgili üç program TÜRKAK Akreditasyonu - Ulusal Akredite Edilebilir Program kabulü bulunan programlardır. Bu programlardan Süt Sığırcılığı İşletmeleri Belgelendirme Programı, 2023 Yılı Yatırım Programı içerisinde yer almıştır. Bu proje, sadece bir belgelendirme çalışması değil; sahadan yatırım programına, üniversiteden topluma uzanan geniş etki alanıyla – üniversite-toplum işbirliğinin somut bir örneği olarak – çok boyutlu ve sistematik bir toplumsal katkı modeli ortaya koymaktadır.

Hazırlanan bu analiz, örnek alınan sürdürülebilirlik değerlendirme yapısı doğrultusunda oluşturulmuştur.

2. PROGRAMLARIN KURUMSAL YAPISI VE KARAR ALMA MEKANİZMASI

Belgelendirme programları; bilimsel kriterlere, saha denetimlerine, kayıt sistemlerine ve ölçülebilir kalite göstergelerine dayalı çok aşamalı bir değerlendirme modeli çerçevesinde yürütülmektedir.

2.1. Risk Temelli ve Kanıt Odaklı Denetim Yaklaşımı

Programlarda işletmeler yalnızca fiziksel gözlem yoluyla değil; kayıt sistemleri, sağlık uygulamaları, hijyen prosedürleri, laboratuvar analizleri ve sürü yönetim uygulamaları üzerinden çok boyutlu olarak değerlendirilmektedir.

Bu yaklaşım sayesinde:

- Hayvan sağlığı riskleri,
- Hijyen eksiklikleri,
- Barınak yetersizlikleri,
- İzlenebilirlik problemleri,
- Biyogüvenlik açıkları

gibi sorunlar erken aşamada tespit edilmekte ve düzeltici faaliyet süreçleri işletilmektedir.

2.2. Sürekli İyileştirme Mekanizması

Programların temel yaklaşımı yalnızca “uygunluk kontrolü” değil, işletmelerde sürekli iyileştirme kültürünün oluşturulmasıdır.

Bu kapsamda:

1. İşletme denetlenmekte,
2. Eksiklikler raporlanmakta,
3. Düzeltici faaliyetler talep edilmekte,
4. Uygunluk doğrulandıktan sonra sertifika verilmektedir.

Bu yapı kalite güvence sistemlerinin temel prensipleriyle uyumludur.

2.3. Bilimsel Ölçüm ve Laboratuvar Doğrulaması

Özellikle süt sığırcılığı işletmelerinde yalnızca gözlemsel değerlendirme yapılmamakta; süt numuneleri alınarak çeşitli kalite ve hijyen analizleri gerçekleştirilmektedir. İşletmelerin sertifika alabilmesi için belirlenen test kriterlerinden başarılı sonuçlar elde edilmesi beklenmekte, bu eksende işletmeler bilgilendirilmekte ve teşvik edilmektedir.

Benzer şekilde küçükbaş sürü programında da belirli hastalıklara yönelik tarama testleri uygulanmakta ve sürü sağlığı bilimsel verilerle doğrulanmaktadır.

Bu yapı:

- Gıda güvenliği,
- Halk sağlığı,
- İzlenebilirlik,
- Hayvan hastalıklarının kontrolü

açısından önemli bir kalite güvence mekanizması oluşturmaktadır.

3. PROGRAMLARIN KAPSAMI

3.1. Süt Sığırcılığı İşletmeleri Belgelendirme Programı

Bu program kapsamında işletmeler;

- Sürü sağlığı ve yönetimi,
- Barınak yapısı ve yeterliliği,
- Hayvan refahı,
- Hijyen uygulamaları

başlıkları altında değerlendirilmektedir.

Denetim sürecinde:

- Süt numunesi alınmakta,
- Laboratuvar analizleri yapılmakta,
- İşletmelerin hijyen ve kalite standartlarına uygunluğu kontrol edilmektedir.

Eksikliklerin giderilmesi sonrasında işletmelere sertifika verilmektedir.

Programın Katkı Alanları

- Gıda güvenliği
- Süt hijyeni
- Hayvan refahı
- Sürdürülebilir süt üretimi
- Halk sağlığının korunması
- Kırsal üretim kapasitesinin geliştirilmesi

3.2. Küçükbaş Sürü Belgelendirme Programı

Bu program kapsamında işletmeler;

- Sürü sağlığı ve yönetimi,
- Barınak yapısı ve yeterliliği,
- Hijyen uygulamaları,
- Kayıt sistemi ve izlenebilirlik

başlıklarında değerlendirilmektedir.

Ayrıca:

- Verim kayıtları incelenmekte,
- Koç ve tekelere yönelik belirli hastalık taramaları yapılmakta,
- İşletme yönetim kapasitesi değerlendirilmektedir.

Program sonucunda kriterleri sağlayan işletmelere iki farklı sertifikasyon modeli uygulanmaktadır.

Programın Katkı Alanları

- Sürü sağlığının korunması
- Hastalık kontrolü
- Verimlilik artışı
- İzlenebilir üretim
- Kırsal ekonomik sürdürülebilirlik
- Hayvan refahı standartlarının geliştirilmesi

3.3. Serbest Dolaşım Yumurta Tavukçuluğu İşletmeleri Belgelendirme Programı

Bu program kapsamında işletmeler;

- Kayıt sistemi,
- Barınak yapısı ve yeterliliği,
- Hijyen uygulamaları

çerçevesinde değerlendirilmektedir.

İşletmelere eksiklikleri raporlanmakta, gerekli iyileştirmeler talep edilmekte ve uygunluk sağlandıktan sonra sertifikalandırma gerçekleştirilmektedir.

Programın Katkı Alanları

- Hayvan refahı
- Gıda güvenliği
- İzlenebilir yumurta üretimi
- Hijyen standartlarının geliştirilmesi
- Tüketici güveninin artırılması
- Sorumlu üretim uygulamalarının yaygınlaştırılması

4. SKA EŞLEŞTİRME ANALİZİ

Program	İlişkili SKA	Katkı Alanı
Süt Sığırcılığı İşletmeleri Belgelendirme Programı	SKA 2, 3, 8, 12	Gıda güvenliği, hijyenik süt üretimi, hayvan refahı, sürdürülebilir üretim
Küçükbaş Sürü Belgelendirme Programı	SKA 2, 3, 8, 12, 15	Sürü sağlığı, hastalık kontrolü, kırsal üretim kapasitesi, sürdürülebilir hayvancılık
Serbest Dolaşım Yumurta Tavukçuluğu Belgelendirme Programı	SKA 2, 3, 12, 15	Hayvan refahı, güvenilir gıda üretimi, sorumlu üretim sistemleri

4.1. SKA Bazında Kapsam Özeti

SKA	Programlarla İlişkisi	Temsil Alanı
SKA 2 – Açılığa Son	Tüm programlar	Güvenilir ve sürdürülebilir hayvansal üretim
SKA 3 – Sağlık ve Kaliteli Yaşam	Süt ve yumurta programları	Hijyen, halk sağlığı, güvenilir gıda
SKA 8 – İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Süt ve küçükbaş programları	Kırsal üretim kapasitesi ve kalite artışı
SKA 12 – Sorumlu Üretim ve Tüketim	Tüm programlar	İzlenebilirlik, kalite güvence sistemleri
SKA 15 – Karasal Yaşam	Küçükbaş ve yumurta programları	Hayvan refahı ve sürdürülebilir üretim sistemleri

5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK UYUMUNUN SAĞLANMA MEKANİZMALARI

5.1. Bilimsel ve Ölçülebilir Denetim Sistemi

Programlarda gözlemsel denetimlerin yanında laboratuvar testleri, kayıt sistemi incelemeleri ve sağlık taramaları kullanılmaktadır. Bu durum süreçlerin ölçülebilir ve doğrulanabilir olmasını sağlamaktadır.

5.2. Düzeltici Faaliyet ve Sürekli İyileştirme Yaklaşımı

Belgelendirme süreci yalnızca mevcut durumun değerlendirilmesi değil; eksikliklerin giderilmesini teşvik eden sürekli iyileştirme modeli üzerine kuruludur.

5.3. Gıda Güvenliği ve Halk Sağlığına Katkı

Süt hijyeni, hastalık taramaları ve işletme hijyen kriterleri sayesinde güvenilir hayvansal üretim desteklenmektedir. Bu yapı halk sağlığı açısından doğrudan katkı sunmaktadır.

5.4. Hayvan Refahı ve Etik Üretim Yaklaşımı

Barınak yeterliliği, bakım koşulları ve sürü yönetimi kriterleri hayvan refahı standartlarının geliştirilmesini desteklemektedir.

5.5. Kayıt Sistemi ve İzlenebilirlik

İşletmelerde kayıt sistemlerinin değerlendirilmesi;

- izlenebilir üretimi,
- veri temelli yönetimi,
- hastalık kontrolünü,
- kalite güvence süreçlerini

güçlendirmektedir.

6. PROGRAMLARIN STRATEJİK DEĞERİ

Gösterge	Açıklama
Belgelendirme alanı	Büyükbaş, küçükbaş ve yumurta tavukçuluğu
Temel yaklaşım	Denetim + düzeltici faaliyet + sertifikasyon
Ana değerlendirme alanları	Sürü sağlığı, hijyen, kayıt sistemi, barınak yeterliliği
Laboratuvar doğrulaması	Süt analizleri ve hastalık taramaları
Temel sürdürülebilirlik boyutları	Gıda güvenliği, hayvan refahı, sürdürülebilir üretim
İlişkilendirilen SKA sayısı	5 doğrudan SKA
Hedef grup	Hayvancılık işletmeleri ve kırsal üreticiler
Kalite güvence yaklaşımı	Sürekli iyileştirme ve doğrulanabilir uygunluk sistemi

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Belgelendirme programları; sürdürülebilir hayvancılık, güvenilir gıda üretimi, hayvan refahı ve kalite güvence sistemleri bakımından önemli bir kurumsal yapı ortaya koymaktadır.

Programların temel yaklaşımı yalnızca sertifika verilmesi değil; işletmelerde sürdürülebilir üretim kültürünün geliştirilmesi, eksikliklerin giderilmesi ve kalite standartlarının yaygınlaştırılmasıdır.

Süt sığırcılığı, küçükbaş sürü yönetimi ve serbest dolaşımli yumurta tavukçuluğu alanlarında yürütülen bu uygulamalar;

- güvenilir gıda üretimini desteklemekte,
- kırsal üretim kapasitesini geliştirmekte,
- hayvan refahı standartlarını iyileştirmekte,
- hijyen ve biyogüvenlik kültürünü yaygınlaştırmakta,
- sürdürülebilir üretim modellerini teşvik etmektedir.

Bu yönüyle programlar, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile uyumlu; ölçülebilir, doğrulanabilir ve kalite odaklı sürdürülebilir tarım ve hayvancılık uygulamaları olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, “Burdur Tarım ve Hayvancılık Sektörü Standartlarının Belirlenmesi ve Belgelendirme Çalışmaları” projesi üniversite-toplum iş birliğinin somut bir örneği olarak sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu, kanıt üretebilen ve kalite odaklı çıktılar sunan, sektörü teşvik eden güçlü bir modeldir.